

АСАБЛІВАСЦІ ФУНКЦЫЯНАВАННЯ ОНІМАЎ ДЖЭЙМС БОНД І РОБІН ГУД У АНГЛІЙСКОЙ І БЕЛАРУСКАЙ МОВАХ

М. Л. Савасцюк

*Белорусский государственный университет, ул. К. Маркса, 31,
220016, г. Минск, Беларусь, mlsmis@bk.ru*

У артыкуле разглядаюцца асаблівасці семантычнага функцыянавання онімаў літаратурных (кінематаграфічных) персанажаў Джэймса Бонда і Робіна Гуда ў англійскай і беларускай мовах. Даюцца прыклады ўжывання дадзеных онімаў у кантэксце ў прамым і пераносным значэннях (анамастычная метафара). Таксама ўвага надаецца лексічным новаўтварэнням ад разглядаемых найменняў у англійскай і беларускай мовах.

Ключавыя словы: аномастычная метафара; англіцызм; архетып; беларуская мова; іншамоўнае запазычанне; лексема; онім; семантыка слова.

ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ОНИМОВ ДЖЕЙМС БОНД И РОБИН ГУД В АНГЛИЙСКОМ И БЕЛОРУССКОМ ЯЗЫКАХ

М. Л. Савастюк

*Белорусский государственный университет, ул. К. Маркса, 31,
220016, Минск, Беларусь, mlsmis@bk.ru*

В статье рассматриваются особенности семантического функционирования онимов литературных (кинематографических) персонажей Джеймса Бонда и Робина Гуда в английском и белорусском языках. Приводятся примеры использования этих онимов в контексте в прямом и переносном значениях (ономастическая метафора). Также уделяется внимание лексическим инновациям рассматриваемых имён в английском и белорусском языках.

Ключевые слова: ономастическая метафора; англицизм; архетип; белорусский язык; иноязычное заимствование; лексема; оним; семантика слова.

ONYMS JAMES BOND AND ROBIN HOOD IN THE ENGLISH AND BELARUSIAN LANGUAGES: FEATURES OF FUNCTIONING

M. L. Savastsiuk

Belarusian State University, K. Marks str., 31, 220016, Minsk, Belarus, mlsmis@bk.ru

The article considers the features of the semantic functioning of the onyms of literary (cinematographic) characters James Bond and Robin Hood in the English and Belarusian languages. Examples of the use of these onyms in context in direct and figurative meanings (onomastic metaphor) are given. Attention is also paid to lexical innovations from the considered names in the English and Belarusian languages.

Keywords: onomastic metaphor; Anglicism; archetype; Belarusian language; foreign borrowing; lexeme; onyme; semantics of the word.

Імя персанажа ў літаратурным творы заўсёды матываванае. Незалежна ад таго, чым натхняўся, матываваў свой выбар аўтар, імя героя становіцца сімвалам, за якім замацоўваецца ўнікальная сутнасць персанажа і стварае яго адмысловую мастацкую прастору.

Імя персанажа можа мець як датэкставы, так і паслятэкставы патэнцыял. Да датэкставага можна аднесці ўжо існуючыя ў свядомасці носьбітаў мовы, асацыяцыі з імем або з асновай слова, што ўвайшла ў склад наймення; культурныя адсылкі да міфалогіі, фальклора, гістарычных персаналій, герояў іншых мастацкіх твораў і да т.п. Да паслятэкставага патэнцылу імя можна аднесці магчымасці наймення функцыянаваць у новых рэаліях, іншых тэкставых формах, нават мадэляваць новую рэчаіснасць, аднак пры гэтым захоўваць свае індывідуальныя характарыстыкі, мадэлі паводзін, асацыяцыі, створаныя аўтарам і ўспрынятыя масавым чытачом (або глядачом). У дадзеным выпадку, калі разглядаць семантычны аспект такіх лексем, як правіла, мае месца, анамастычная метафара.

Джэймс Бонд / Bond (от James Bond). Імя, галоўнага героя серыі раманаў Яна Флемінга пра агента МІ-6, таксама вядомага як агент 007, напісанай з 1953 па 1966 год. Сага пра Джэймса Бонда разбіраецца носьбітамі англійскай мовы на цытаты. Персанаж стаў сучасным культурным архетыпам, які для англамоўнай культуры, безумоўна, уяўляе значна большую каштоўнасць, чым для беларускай. “Ва ўсім свеце Джэймс Бонд стаў культавай легендай. Фільмы аб 007 папулярныя ўжо больш за шэсцьдзсят гадоў. Яго шматгадовая прывабнасць кажа нам аб складанасці і глыбіні гэтага персанажа. Ён увасабляе стыль, экшн і зачараванне. Ад сваіх гаджэтаў да запамінальных досціпных выразаў, Бонд пракраўся ў масавую культуру. Яго спадчыну можна прасачыць у модзе, кіно і нават музыцы... Джэймс Бонд да гэтага часу застаецца культавым (...) Ён – вечны герой, які пастаянна змяняецца на карысць новых пакаленняў. Ён застаецца галоўным сімвалам крутасці” [1]. Якасці гэтага персанажа – эlegantнасць, галантнасць, таямнічасць – агульнавядомыя, з-за чаго яго імя служыць своеасаблівым умоўным абазначэннем для апісання чалавека з падобнымі характарыстыкамі.

Параўн.: Дэвід Мур, мадэратара перадвыбарных дэбатаў у ЗША, пра журналіста Пітэра Джэнінгса: *“Peter Jennings was the James Bond of evening news, and I always wanted to be that,” Muir said after being named to the anchor job in 2014* [2].

У друкаваных слоўніках пераноснае значэнне дадзенай лексемы не вызначаецца; у электронных слоўніках зафіксавана пераноснае значэнне ‘сакрэтны агент, які валодае здольнасцямі, падобнымі з выдуманым Джэймсам Бондам’ [3]. Параўн.: *I don’t know, I’m not James Bond, I don’t have some guidebook on how to hide from the bad guys* (They Both Die at the End by Adam Silvera) [4]; *William Harvey was an “American James Bond”, in the words of Edward Lansdale – himself one of the most storied CIA operatives of the Cold War* (Spies: The Secret Showdown Between America and Russia by Marc Favreau); *He understood the threat. But the capability of the C.I.A.’s Directorate of Operations was far less than advertised. The Directorate of Operations would like people to think it’s a great James Bond operation, but for years it essentially assigned officers undercover as diplomats to attend cocktail parties* (The New Yorker, 04.08.2023) [3].

У беларускай культуры вобраз Джэймса Бонда склаўся, найперш, праз яго кінематаграфічны вобраз (рускамоўны) і мае больш негатыўную канатацыю ў параўнанні з англійскай. У беларускай мове ў англіцызма сфармаваўся другасны лексіка-семантычны варыянт са значэннем ‘шпіён’, прычым фіксуецца ўжыванне оніма ў якасці агульнага імя, што яшчэ больш зніжае эксклюзіўнасць і прэстыжнасць вобраза ў параўнанні з англамоўным дыскурсам. Параўн.: *У міжваенныя дзесяцігоддзі Ракаў стаў сталіцай кантрабандыстаў і джэймсаў бондаў усіх краін свету* (Культура, 05–11.11.2005). Самай вядомай цытатай з фільма сярод беларусаў стала “Мяне завуць Бонд! Джэймс Бонд!”. Параўн.: – *Бонд. Джэймс Бонд! – Брат. Медбрат!* (Выраз з рэкламы – М.С.) (Чырвоная змена, 05.09.2019).

Робін Гуд (ад *Robin Hood*). Першапачаткова імя героя англійскіх балад, які, паводле легенды, быў выбітным стралком з лука і рабаваў багатых, каб аддаць нарабаванае бедным (першае згадванне ў 1377 г.); пазней – гэта імя героя казак, твораў мастацтва і фільмаў. Імя зведала семантычную трансфармацыю, у выніку якой у сучаснай культуры, як англійскай, так і беларускай, утварыўся архетып Робін Гуд ‘асоба ці група, чые дзеянні часткова ці цалкам не адпавядаюць агульнапрынятым нормам законнасці, маралі і прыстойнасці; асабліва той, хто рабуе багатых, каб дапамагчы бяздольным’ [5, с. 1964]. Параўн.: *Робін Гуд з банка: супрацоўнік банка ўкраў грошы, каб дапамагчы бедным* (Звязда, 08.10.2009).

У выніку метафарызацыі гэтага оніма ў англійскай мове з'явіўся шэраг паняццяў:

1. *a modern-day Robin Hood* (сучасны Робін Гуд).

1) той, хто лічыць неабходным перапамеркаваць багацце на карысць тых, хто знаходзіцца ў горшым фінансавым становішчы, законнымі ці незаконнымі спосабамі. Параўн.: Назва англамоўнага артыкула, прысвечанага фінансавому сектару і падаткаабкладанню “*A Modern-Day Robin Hood Takes Aim at Poverty*”. Таксама параўн.: *Still image from “Robin Hood Goes to Wall Street.” What if you knew you could spend a miniscule amount of money – one-half of one percent of your earnings, say – and it would do really good things? “This isn’t theory. This is happening,” says David Hillman of the Robin Hood Tax Campaign [6]; The CEO of the non-profit tech company is styling himself as a modern-day Robin Hood, reinvesting the revenue earned through his hugely successful financial apps directly into local programs for disadvantaged communities around the country. The film tells the story of a notorious gangster who becomes a kind of modern-day Robin Hood, targeting banks and billionaires in order to give their money to the poor. Who wouldn’t vote for a modern-day Robin Hood? Give money to the people who really need it, rather than turning millionaires into billionaires! [7].*

2) той, хто асабліва трапна страляе з лука. Параўн.: *Our archery camp is always trying to encourage kids to become the next modern-day Robin Hoods. The modern-day Robin Hood managed to hit the apple off the volunteer’s head with an arrow, then split that arrow down the center with a second one. Did you just hit the bulls-eye? Wow, you’re a modern-day Robin Hood all right! [7].*

2. *the Robin Hood Effect* (эфект Робін Гуда). Эфект Робін Гуда – гэта сітуацыя, пры якой менш забяспечаныя грамадзяне атрымліваюць эканамічную выгаду за кошт больш забяспечаных. Зваротны эфект Робін Гуда ўзнікае, калі больш забяспечаныя атрымліваюць выгаду за кошт менш забяспечаных. Па сваёй сутнасці, эфект Робін Гуда мае на ўвазе перапамеркаванне даходаў і багацця, часта накіраванае на нівеліраванне эканамічнай няроўнасці. Гэтая канцэпцыя часта ўсплывае ў палітыцы, калі заканадаўцы абмяркоўваюць, пытанні эканамічнай палітыкі. Мэты перапамеркавання даходаў заключаюцца ў павышэнні эканамічнай стабільнасці і пашырэнні магчымасцей для менш забяспечаных членаў грамадства, і таму часта ўключаюць фінансаванне дзяржаўных паслуг. Гэта звязана з эфектам Робін Гуда, паколькі дзяржаўныя паслугі фінансуюцца за кошт падаткаў, таму прыхільнікі перапамеркавання даходаў сцвярджаюць аб неабходнасці павышэння падаткаў для больш забяспечаных членаў грамадства для аптымальнай падтрымкі

дзяржаўных праграм, якія абслугоўваюць менш забяспечаныя пласты насельніцтва [8].

3. *the Robin Hood Paradox* (парадокс Робін Гуда). Парадокс Робін Гуда заключаецца ў сітуацыі, пры якой у краінах з нізкім узроўнем дабрабыту няроўнасць ва ўласнай маёмасці будзе ніжэйшай дзякуючы яе адносна раўнамернаму размеркаванню. Па меры развіцця краін, уладальнікі капіталу, як правіла, атрымліваюць найбольшую карысць, павялічваючы разрыў у маёмасці паміж імі і тымі, хто не валодае капіталам, тым самым узмацняючы няроўнасць у маёмасці [8].

4. *the Reverse Robin Hood Syndrome* (зваротны сіндром Робін Гуда) апісваецца як перахоп артэрыяльнага крывацёку з ішэмічных у неішэмічных часткі галаўнога мозгу (адна з прычын ранняга пагаршэння стану пацыентаў з ішэмічным інсультам) [9].

У беларускім публіцыстычным дыскурсе фіксуецца дэрыват-аўтарскі неалагізм *перарабінгудзіць* (дзеясл.) у значэнні 'пераразмяркоўваць штосьці ў адпаведнасці са сваімі густамі і поглядамі на справядлівасць'. Параўн.: *А на крытычным фронце, як заўсёды, без змен: беларускія паэты або рыфмуюць на дзеясловы, або пішуць прыстойныя верлібры; пасля адны хваляць за разварушванне багны, пакуль іншыя ледзь не шлюць праклёны. Па-ранейшаму не робячы ніякіх літпалітычных зрухаў, выключна дзеля таго, каб са словам «стабільнасць» (асабліва ў літаратуры) асацыіравалася як мага больш пазітыўных і дынамічных з'яў, прапануем чытачу сёмы эпізод ЛІМБа. Гэта значыць, самы час патраціць свой месячны паёк бескампраміснасці, а можа, і перарабінгудзіць медалі рэпутацыі сучасных айчынных паэтаў* (ЛіМ, 15.05.2020) [10].

Такім чынам, развіццё семантыкі оніма ў мове-донары і мове-рэцыпіенце вызначаецца гістарычнымі, сацыяльнымі і эканамічнымі ўмовамі ў адпаведных культурах, а таксама менталітэтам носьбітаў гэтых моў.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Five Reasons Why James Bond Remains a Global Cultural Icon in Film, Movies, and Pop Culture // URL: https://www.007james.com/articles/why_james_bond_remains_a_cultural_icon.php (date of access: 20.10.2025).

2. Meet the Harris-Trump debate moderators: ABC News' David Muir and Lindsey Davis // URL: <https://www.latimes.com/entertainment-arts/business/story/2024-09-10/meet-the-abc-news-moderators-for-the-presidential-debate> (date of access: 10.09.2024).

3. James Bond // URL: https://en.wiktionary.org/wiki/James_Bond#:~:text=A%20fictional%20British%20spy%20in,ruthlessness%20and%20supply%20of%20gadgets (date of access: 22.10.2024).

4. James Bond // URL: <https://www.vocabulary.com/dictionary/James%20Bond> (date of access: 22.10.2024).

5. Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged. – USA, Massachusetts : Springfield, 1981. – 102a, 2663 с.

6. A Modern-Day Robin Hood Takes Aim at Poverty // URL: <https://www.opensocietyfoundations.org/voices/modern-day-robin-hood-takes-aim-poverty> (date of access: 24.10.2013).

7. A Modern-Day Robin Hood // URL: <https://idioms.thefreedictionary.com/modern+day+Robin+Hoods> (date of access: 25.10.2025).

8. Robin Hood Effect: What It Is, How It Works // URL: <https://www.investopedia.com/terms/r/robin-hood-effect.asp#:~:text=At%20its%20core%2C%20the%20Robin,policy%20for%20the%20public%20good> (date of access: 27.09.2023).

9. Thinking Reverse Robin Hood Syndrome in the Emergency Room // ЕЈЕМ : сайт. URL: <https://ejem.com/articles/thinking-reverse-robin-hood-syndrome-in-the-emergency-room-case-of-a-male-with-vertigo/ejem.galenos.2020.02259> (date of access: 28.10.2020).

10. Савасцюк М. Л. Англiцызмы беларускай мовы : дапаможник / М. Л. Савасцюк. Мiнск : БДУ, 2019. 391 с.